

Moritz Gottlieb Saphir

*Magyar vagyok!**

Epizódok az utolsó magyar háborúból

Magyarország! Gyermekorom mesékkel övezett bölcsője! Ifjúságom hajnali lugasa! Emlékeim varázskertje! A szent föld, amelyben édesanyám nyugszik! Első gondolataim és érzelmeim zöld lombokkal övezett kunyhója! Fájdalommal köszöntelek téged!

Magyarország, te, csodagyerek a népek családjában! Évszázadok során megboldogult ősök csarnoka! Dicsőséges múltak hercegi sírboltja! A világtörténelem soha el nem játszott Shakespeare-tragédiája! Fájdalommal köszöntelek téged!

Magyarország! A gyermekek tanítója és mentora! Magyarország, epikus lüktetésű, mint Homérosz, fájdalmas, mint Jeremiás, kalandos kedvű, mint Odüsszeusz, bolondja a szerelemnek, akár Salamon király, egyszerű, mint a Könyvek Könyve, közeli és távoli, akár a természet, termékeny, akár a tavasz, mesékben gazdag, akár Seherezádé, bátor, akár Debóra! Fájdalommal köszöntelek téged!

Magyarország! Szép, bájos, őseréjű erdőhercegnő! Az illatok karcsú derekú, telt keblű, fékezhetlen királynője! Te vagy a múlt gyászoló özvegye, a régen elenyészett győzelmi dalok panaszos visszhangja, egy szétvert ország siralma! Mennyit tévelyegtél, mekkora adósságokba keveredtél, mennyire zavarodott és széttagolt lettél, mennyire megzavart és gyökereidről elszakított; lelkesedésed paroxizmusában milyen sok vad beszédet véltél a tudás és megismerés fája gyümölcsének; milyen sok hamis prófétát szent látnoknak, hogyan tévesztettek meg a céltalan vagdalkozással, hogyan tekintetted azt céllal és iránnyal bírónak, hogyan gyűrték maguk alá az események fátumként vagy gondviselésként, hogyan kerekedett föléd a megtorlás isteni akarat vagy törvény álcájában – nem tudom, és nem is akarom tudni. Az ég meghozta a döntést, a sors nyilvánosságra hozta az ítéletet, a föld pedig végrehajtotta. A fájó együttérzésnek joga van az utólagos kegyelemre, a fájdalom bebörtönöztetheti magát, hogy vigaszban részesíthesse az elítéltet, a szeretet könnyeivel öntözheti, sóhajokkal és panaszokkal burkolhatja be a testet, Arábia fűszereivel

bebalzsamozva temetheti őt a szív legmélyebb mélyeibe. Ezért köszöntelek én most téged, Magyarország, mélységes fájdalommal!

Magyarország! Milyen régen nem láttam már tavaidat, hegyeidet, pusztáidat, erdőidet! Milyen régen nem hallottam már orkánjaidat, folyóid zúgását, a puszták dalait, fájdalmas zenéidet, erdeid éjféli hangjait, mondáidat, ahogy előcsobognak a forrásokból, eredeti géniuszod mélységes poézisét! Fájdalommal köszöntelek téged!

Magyar erdő! Bakony-erdő! Láttalak téged pőre, vad szépségednek teljes pompájában, ahogy kora reggel az ébredő nap zöld, vörös és ezüstös szálak szövevényes hullámai között felnyitod a szemeidet, és érzéki pillantással ébredsz tudatodra, te hatalmas, vad erdőség! Láttalak délidőn méltóság-teljes sziesztába merülve, amikor a forró földön kígyókként kergetőztek a hatalmas árnyékok, melyek hősi gondolatokként fordultak irányodba, hogy a titokzatos módon tekerdő gyökerek rúnaírásban meséljék el a hajdanán itt éltek tetteit, amikor hatalmas, árkos felületű fatörzsek öreges homlokráncolással néznek rád, haragszanak tétlen semmittevésed miatt, ha népeket és birodalmakat túlélő fák koronájukat fürdetik a nap fényében, amikor parázsló erdei virágok zihálnak nehezen a fülledt hőségben, égő kelyhükből varázsos illatok, bódító kívánságok és érzékeket felpeszditő vágyak terjednek a levegőben!

Láttalak éjfélkor, amikor borús vonásaidat a megfeszített gondolkodás felhőzte, amikor az ágakról leszálltak a vad elhatározások, kinyújtóztatták a tagjaikat, és bejárták az erdőt keresztül-kasul, amikor a csillagok, az égbolt álmai megtört sugarait küldték a lombszövevényen keresztül, és reszketve bújtak át a titokzatos ágakon, amikor a vihar, az erdő sakálja, felemelte hangját, és üvöltve alászállt, Sámsonként rázva a zöld fenyőkatedrális ezeréves oszlopait, amikor a magas tölgyek deres főit a talajra hajlították, és mintha a lelkiismeret zengő kiáltását hallották volna, velejükig megremegtek a fák, úgy, hogy a hidegleléstől és rettegés-

* Ennek a német nyelvű írásnak ez az eredeti címe.

től egymásba kapaszkodtak, és az összeomlás órájában meggyónták minden titkos bűnüket.

Láttam pusztáidat is, az éj köntösében, amikor körös-körül végtelen csend uralkodott, egyetlen barátként csak a hold állt mély töprengésben elmerülve feletted, amikor a hangtalan természet végtelen méltósága megtelt a múlt legendáival és a jövő ismétlődésekbe bújtatott megidézésével, amikor az ég olyan volt feletted, akár egy kék harangvirág kelyhe, amelyből kísérteties hangok és bárdok dalai hallatszottak, a föld egy hőshöz illő hatalmas vaspajzsként feküdt előtted, amelyen elpihenhettél, akár egy hős a győzelmei után, és amikor körülötted a pusztáigigászi, emlékkő nélküli sírkertként vett körül, még a ciprusok és a névvel ellátott sírok előtti korból származón.

Hallottam a zenédet, Bihari barna hegedűjét, amikor húrjairól vad vágyakozás, forró vágyak és elszabadult ösztönök szóltak; hallottam zenédet, amely lánya volt a szomorúságnak, gyermeke a szenvedésnek és a csillapíthatatlan honvágnak, ez a nyughatatlan galamb, amely sírva körözve keresi gyermekeit, a pusztának ez a zenésze, amelynek húrjairól úgy zúgnak a hangok, ahogy a Holt-tenger partjáról felemelkedő fekete rózsástarka galambok, a mély gyászoknak és fájdalomnak ezek az elégiái, ezek egy megszakadt szív üregeiből felszálló hosszú, panaszos kísértethangok.

Erdő! Puszták! Zene! Fájdalommal köszöntelek benneteket! És ebben a fájdalomban mesélek el nektek egy történetet.

Gödöllő! Ez egy gödöllői nap volt, egy gödöllői találkozás.

A szerencsétlen harc heves volt és véres! Fanatizmus és hősiesség, honszeretet és eszelősség, elvakultság és meggyőződés, bátorság és hűség az uralkodóhoz, áldozatkészség és katonai kötelességteljesítés, számtalan erő és indíttatás harcolt egymás ellen. Amikor elhagyjuk a fő csatateret, egy érdekes, megható, háborúsán véres és emberi méltósággal teljes epizód ragadja meg figyelmünket. Egy kis bozótos mellett egy bátor osztrák tiszt harcolt egy dühös honvéddel.¹ A tiszt, a hősi osztrák hadsergek egy nemes, bátor tagja, aki Minciótól a Tiszáig dicsőségesen bizonyította erejét és hűségét, a mai küzdelemben szerzett több sebtől is vérzett már. Összeszedte utolsó erejét és bátorságát, föléje szállt a szép halál angyala, a dicsőséges harcmezőn elesők búcsúztatója, feje fölé, amelynek nyílt sebéből már távozóban volt az élet. A tiszt összeroskadt, de kezével bátran markolta a szablyáját, mint ha magával akarta volna vinni a császáráért és a házáért hozott véráldozatának tanújaként.

A honvéd felemelte az összeroskadó testet: a hal-

dokló harcos már nem volt az ellensége, a nemes magyar szív meglágyult a halál, e hatalmas békekötő láttán. Lelkéből eltűnt az ellenségeskedés, a gyűlölet, érzelmeit a harcnak megállást parancsoló emberiség határozta meg.

Ölébe vette a haldokló tisztet, megpróbálta csillapítani a vérzést, és bekötni a sebeit. A tiszt érezte, hogy elérkezett az utolsó órája, láthatólag küzdött magával, végül aztán előhúzott a mentéjéből egy borítékot, és megtörő szemeivel kérően nézett a honvédra. Aztán így szólt: „Mi ellenségek vagyunk, voltunk, a halál a te kezébe adott engem, te részvéttel és emberséggel viselkedtél velem. Hadd bízzam rád utolsó kérésemet: ez a végrendeletem és egy fürt a hajamból. A hazámban egy hű feleség és három drága gyermek várja a híreket felőlem. Ha hitvesem nem kapja meg ezt a papírt, ő is és gyermekeim is boldogtalanok lesznek. Megígéred nekem, hogy elviszed nekik a testamentumomat?”

A honvéd nyilván értette a német beszédet, csak válaszolni nem tudott, kitörölte a könnyeket a szeméből, és igenlően bólintott.

A tiszt összeszedte az utolsó erejét: „Csakugyan megteszed? Elfelejtetted, ki voltam én neked, és biztosítod nőm és elárvult gyermekeim jövőjét? Meghozod ezt az áldozatot?”

A honvéd a szívére tette a kezét, és csak ennyit mondott: „Magyar vagyok!” Ami azt jelentette, magyar vagyok, és nekem szent az adott szó.

A tiszt közeledni látta a halál angyalát, egyre jobban hallotta a Léthe² csobogását, utolsó erőfeszítésével felemelkedett, görcsösen megmarkolta a honvéd kezét, és ezt hörögte: „Esküszöl, hogy megtartod, amit a becsületes szemed, együtt érző vonásaid nekem utolsó órámban megígértetek? Átadod ezt a papírt a hitvesem kezébe?”

A cserzett arcú, szakállas honvéd mélységes megindultsággal hajolt föléje, egy könnycsepp a szeméből a haldokló mézsfehér arcára hullott, elvette a papírt, zsebébe dugta, és megint csak ennyit mondott: „Magyar vagyok!”, és esküre emelte a kezét. A tiszt arcán halvány, üdvözült mosoly jelent meg, akár az esti égbolt felhője, még egyszer mélyen felsóhajtott, és vitéz lelke bebocsáttatást nyert az örök béke birodalmába.

A honvéd illő módon eltemette az elesett ellenfelet, a végrendeletet megőrizte, másnap pedig jelentkezett az előjárójánál, és kért tizennégy nap szabadságot. Nem kapta meg.

A derék honvéd nem nyugodott, újra kért, könnyörgött, rimázkodott, minden hiába.

De a derék honvédet nem hagyta nyugodni a tiszt kérő, könnyörgő tekintete, mindig előtte volt, fülébe csengett a haldokló hangja, szívét sanyargat-

ta ígérete: „Magyar vagyok!” Döntött: teljesíti az ígéretét. Az özvegy és az árvák nem szenvedhettek: legyen inkább ő az áldozat.

A honvéd dezertált! Kettős veszélynek tette ki magát: sajátjai által súlyos büntetésnek nézhetett elébe, ha pedig az osztrák ellenség előőrseinek kezébe kerül, kémnek fogják tartani, és ennek megfelelő bánásmódra számíthat. Nem félt egyik veszélytől sem. Éjjel-nappal menekült, mellékutakon lopódzott, szakadékokba ereszkedett le, faggyal és éhséggel küzdve, töretlenül haladt célja felé, ígéretének beváltásáért.

A menny, amely a vallások képviselőit megoltalmazza az idegen földeken haladva, amely pusztákon és veszélyeken keresztül kíséri az áhítatos zarándokokat, amely nyugodtá teszi a békegalambok útját a zivatarfelhők között, szegény nagylelkű honvédet is megóvta útja során. Szerencsésen eljutott az elesett katonához özvegyéhez és árváihoz, kezükbe helyezte a megszentelt végrendeletet, és fájdalmasan boldognak érezte magát egy nyitott sírnál adott ígéret beteljesítőjeként.

Az özvegy hiába próbálta meg visszatartani a kimerült honvédet, hiába ajánlott fel neki kényelmes alkalmaztatást a birtokán, hiába ecsetelte neki a visszaút veszélyeit, és azt a sorsot, ami utána vár rá, a honvéd rázta a fejét, és csak ennyit mondott: „Magyar vagyok!”

Hosszú és gyötrelmes út után visszaért csapatához a honvéd. Jelentkezett a csapattesténél, szökevényként hadi törvényszék elő állították, és megvesszőzésre büntették.

Csendes nyugalommal tűrte a fájdalmas büntetést, folyt a vér a csupasz vállából, égette a fájdalom lesóványodott hátát, de nem panaszkodott, egy hang sem hagyta el az ajkát. Egy nemes cselekedet véghezvitelének tudata balzsamként enyhítette a vesszőcsapások égő fájdalmát, hátának vérző csik-

kait. De a sok szenvedéstől lesóványodott mártírtest nem bírta már soká: még aznap este leszállt hozzá a halál angyala, vele együtt a békéé és a megengesztelődésé is. Hallotta a Gödöllőnél elesett katonahangját, aki az égből szólott hozzá: „Miattam fogadtad el a halált, itt várlak az örök megengesztelődés palmaágával, mártír vagy, társa a boldoggá avatottaknak!” A honvéd halkán imádkozott, és csak ennyit mondott: „Magyar vagyok!” – és kebelébe fogadta őt a kegyelem és az üdvösség.

Fent, az örök fényben, a béke honában, ahol megszűnik a nemzetek küzdelme, és csak a boldogok beszéde hallatszik, kéz a kézben ülnek egymás mellett a derék honvéd és a hős osztrák tiszt árnyai. Az örök békének ebben a birodalmában a föld lidércfényei az örökkévalóság csillagtáncává lényegülnek át, itt a népek együtt virágoznak harmóniában az emberiség virágoskertjében, itt az emberi lelkek mint az ebből a virágoskertből szedett csokrok ragyognak, itt a béke szivárványa az egység karkardjaként diszít a fényes égboltozatot, itt kelet és nyugat, észak és dél fölött ül az Isten csillagokkal ékes, fénylő kék trónusán, fejét az általános szeretet uralkodói tiarája koszorúzza, kezében az egyenlőség jogára és a megbékélés és megbocsátás minden szférákon átszillogó almája. A mennyei seregek felsorakoznak a tündöklő trónus körül, és minden szférákon, minden naprendszeren keresztül hallatszik egyre erősebben, mennydörgésszerű robajjal visszhangozza a fény világa:

„Megbékélés és megbocsátás!”

*M. G. Saphir's humoristische Schriften
in vier Bänden.*

Ausgewählt und herausgegeben von
Dr. Karl Menerstein.

Berlin Alfred H. Fried & Co Berlin, 1889,
Bd. 2:141–146.

(Folytatás az 1. oldalról)

most – sem – az ország és társadalma helyzetének – gazdaságának, kulturális és egészségi állapotának, valamint a társadalma igazságosabb berendezésének – az elemzése, s nem az abból adódó tenni- és döntenivalók köré szerveződik, hanem az irracionális félelem, sőt: e félelem agresszív felcsigázása köré. Ez sajnos nem választási stratégiából kreált, azaz nem műszorongás, hanem nagyon is valóságos állapot felszínre kerülése. Ebből következik, hogy a maga természete szerint ez a kigyógyíthatatlan traumától szenvedő első sorban lelki irányultság nem a kívülről érkező – egyébként itt letelepedni nem kívánó – muszlimok, vagy más menekültektől retteg, hanem azok itteni – belső – ágenseitől. A „mágikus-szimbolikus” kerítés-nyitogatóktól, akiknek teljes társadalmi lefedettségét plakát-totemmel is idegennek bélyegzett. (Minden nem kormányzati erő, beállítottságára tekintet nélkül, kapott itt egy jól azonosítható metszőollót.) Ezért, függetlenül az urnákba dobott céduláktól – ez a jelenség igazi üzenete – ez a törés, s következményeként az éles és csorba szélein a magyar nemzet végzetesen szétforgácsoló szétartása: itt és velünk marad 2018 április 8.-a után is. Sőt! Ugyanis, bármelyik erőter nyeri meg a választást (ha lehet e fogalommal ábrázolni az urnák összeszámolása eredményét), önmagát a nyelésben, vagy a veszteségben legitimálva, nem állíthatja meg a végzetes zsákutcába tévedt társadalmat a nagy csattanás vagy széttöredezés tragédiájától. Pedig a szétfeszítés, repedés és szét(és le-)morzsolódás olyan

(Folytatás az 50. oldalon)